

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U005002

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 02-09-2026

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чекаль Олексій Георгійович

2. Oleksii Chekal

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 022

Назва наукової спеціальності: Дизайн

Галузь / галузі знань: культура і мистецтво

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Дизайн

Дата захисту: 28-09-2026

Спеціальність за освітою: Реставрація, консервація і зберігання творів мистецтва

Місце роботи здобувача: Національний заповідник "Киево-Печерська Лавра"

Код за ЄДРПОУ: 20073260

Місцезнаходження: вул. Лаврська, 9, Київ, 01015, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури та інформаційної політики України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 16981

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 18.32.01

Тема дисертації:

1. Естетичні та технічні аспекти шрифтового дизайну в контексті мультикультурних систем писемності
2. Aesthetic and Technical Aspects of Typeface Design in the Context of Multicultural Writing System

Реферат/анотація:

1. У дослідженні вперше здійснено комплексний міждисциплінарний аналіз процесів шрифтового формоутворення в умовах взаємодії кількох писемних систем – латинської, грецької та семітських – у єдиному типографічному просторі від доби ранніх стародруків до сучасного цифрового мультискриптового дизайну. Визначено особливості шрифтової гармонізації систем письма на основі спільного каліграфічного дукту; виявлено ключові періоди трансформації нелатинських гарнітур від металевих наборів до цифрового формату OpenType; запропоновано дефініцію поняття «реляційна когерентність» мультискриптової гарнітури та концепції «скриптурального егалітаризму». Наукова новизна роботи полягає в тому, що до наукового обігу введено порівняльний аналіз єврейських та східних металевих гарнітур XV–XX ст., зокрема встановлено генетичний зв'язок між різнописемною традицією XII–XIII ст. та рішеннями європейських пуансоністів; введено матеріали щодо феномену багатомовних (диглотних і поліглотних) текстів у зв'язку з перекладом і міжмовним зіставленням смислів; систематизовано корпус поліглотних Біблій XVI–XIX ст.; запропоновано авторську концепцію органічного мультискриптового шрифту та частково реалізовано ці

принципи у серії багатописемних поліграфічних видань. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків. У першому розділі охарактеризовано стан наукових розробок проблеми мультискриптового дизайну в зарубіжній та вітчизняній науці. Систематизовано основні дослідницькі напрями: теоретичне обґрунтування дизайну шрифту, мультиписемна гармонізація та принципи matchmaking, палеографія та історія орієнтальних шрифтів, технічні стандарти кодування. Виявлено, що в українському мистецтвознавстві відсутні комплексні дослідження шрифтового дизайну в контексті взаємодії кількох писемних систем. Уточнено терміни «дукт», «мультискрипт», «полігло́та», «скриптуральний егалітаризм»; окреслено теоретичні моделі еволюції формоутворення письма. Застосовано методи порівняльно-палеографічного аналізу з накладанням контурів, мистецтвознавчого аналізу шрифту, каліграфічної реконструкції, типометричних вимірювань пропорцій та методів гармонізації абеток у мультиписемному просторі. Методологічною основою дисертації стали праці Г. Ноордзія, Д. Бржезіни, А. Баліуса, М. Тваймена, Ф. Росс, Дж. Гадсона, Дж. Коаклі, а також вітчизняних дослідників – Т. Іваненко, Н. Удріс-Бородавко, І. Дудника. У другому розділі простежується генезис фінікійського алфавіту та його похідних систем – єврейської, арамейської тощо. Аналізується Гексапла Орігена як перший концептуальний мультискрипт в історії: система паралельних колонок стала важливим технічним прецедентом візуалізації для поліглотних Біблій XVI–XVII ст. У третьому розділі встановлено деформацію каліграфічних форм під час переходу в металеву матрицю внаслідок прагнення пуансоністів адаптувати орієнтальні знаки відповідно до латинських стандартів (процес місіонерсько-типографічної латинізації). Порівняльний аналіз гарнітур на основі сирійських, самаритянських та грецьких абеток демонструє стильову еволюцію від маньєристичної складності до класицистичного спрощення. У четвертому розділі встановлено, що органічна гармонізація писемностей досягається не через механічну уніфікацію метричних параметрів, а через спільність каліграфічного дукту – успадкованого руху пера, що визначає характер штриха, контраст і ритм літери незалежно від графічної системи. Запропоновано авторську дефініцію мультиписемної гарнітури, що охоплює три взаємопов'язані умови: палеографічну автентичність – відповідність форм літер історично засвідченим зразкам; реляційну когерентність – узгодженість візуальних відносин між абетками в межах гарнітури; та скриптуральний егалітаризм – принцип рівноправного типографічного статусу всіх мов у білінгвальних і поліглотних виданнях. Як практичне втілення концепції представлено авторський шрифтовий проект на матеріалі самаритянської, сирійської та суміжних арамейських писемностей.

2. У дослідженні вперше здійснено комплексний міждисциплінарний аналіз процесів шрифтового формоутворення в умовах взаємодії кількох писемних систем – латинської, грецької та семітських – у єдиному типографічному просторі від доби ранніх стародруків до сучасного цифрового мультискриптового дизайну. Визначено особливості шрифтової гармонізації систем письма на основі спільного каліграфічного дукту; виявлено ключові періоди трансформації нелатинських гарнітур від металевого набору до цифрового формату OpenType; запропоновано дефініцію поняття «реляційна когерентність» мультискриптової гарнітури та концепції «скриптурального егалітаризму». Наукова новизна роботи полягає в тому, що до наукового обігу введено порівняльний аналіз єврейських та східних металевих гарнітур XV–XX ст., зокрема встановлено генетичний зв'язок між різнописемною традицією XII–XIII ст. та рішеннями європейських пуансоністів; введено матеріали щодо феномену багатомовних (диглотних і поліглотних) текстів у зв'язку з перекладом і міжмовним зіставленням смислів; систематизовано корпус поліглотних Біблій XVI–XIX ст.; запропоновано авторську концепцію органічного мультискриптового шрифту та частково реалізовано ці принципи у серії багатописемних поліграфічних видань. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків. У першому розділі охарактеризовано стан наукових розробок проблеми мультискриптового дизайну в зарубіжній та вітчизняній науці. Систематизовано основні дослідницькі напрями: теоретичне обґрунтування дизайну шрифту, мультиписемна гармонізація та принципи matchmaking, палеографія та історія орієнтальних шрифтів, технічні стандарти кодування. Виявлено, що в українському мистецтвознавстві відсутні комплексні дослідження шрифтового дизайну в контексті взаємодії кількох писемних систем. Уточнено терміни «дукт», «мультискрипт», «полігло́та», «скриптуральний егалітаризм»; окреслено теоретичні моделі еволюції формоутворення письма. Застосовано

методи порівняльно-палеографічного аналізу з накладанням контурів, мистецтвознавчого аналізу шрифту, каліграфічної реконструкції, типометричних вимірювань пропорцій та методів гармонізації абеток у мультиписемному просторі. Методологічною основою дисертації стали праці Г. Ноордзія, Д. Бржезіни, А. Баліуса, М. Тваймена, Ф. Росс, Дж. Гадсона, Дж. Коаклі, а також вітчизняних дослідників – Т. Іваненко, Н. Удріс-Бородавко, І. Дудника. У другому розділі простежується генезис фінікійського алфавіту та його похідних систем – єврейської, арамейської тощо. Аналізується Гексапла Орігена як перший концептуальний мультискрипт в історії: система паралельних колонок стала важливим технічним прецедентом візуалізації для поліглотних Біблій XVI–XVII ст. У третьому розділі встановлено деформацію каліграфічних форм під час переходу в металеву матрицю внаслідок прагнення пуансоністів адаптувати орієнтальні знаки відповідно до латинських стандартів (процес місіонерсько-типографічної латинізації). Порівняльний аналіз гарнітур на основі сирійських, самаритянських та грецьких абеток демонструє стильову еволюцію від маньєристичної складності до класицистичного спрощення. У четвертому розділі встановлено, що органічна гармонізація писемностей досягається не через механічну уніфікацію метричних параметрів, а через спільність каліграфічного дукту – успадкованого руху пера, що визначає характер штриха, контраст і ритм літери незалежно від графічної системи. Запропоновано авторську дефініцію мультиписемної гарнітури, що охоплює три взаємопов'язані умови: палеографічну автентичність – відповідність форм літер історично засвідченим зразкам; реляційну когерентність – узгодженість візуальних відносин між абетками в межах гарнітури; та скриптуральний егалітаризм – принцип рівноправного типографічного статусу всіх мов у білінгвальних і поліглотних виданнях. Як практичне втілення концепції представлено авторський шрифтовий проект на матеріалі самаритянської, сирійської та суміжних арамейських писемностей.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Чекаль О. Українська ідентичність каліграфії Григорія Сковороди в контексті мультиписемності // Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну. 2023. Т. 6, № 2. С. 228– 247.
- Чекаль О. Самаритянське письмо в контексті арамейської палеографії та шрифтового дизайну // ХУДПРОМ: Український журнал з мистецтва і дизайну. 2025. Т. 27, № 2. С. 17–35
- Чекаль О. Порівняльний графічний аналіз арабських шрифтів у християнських видання XVIII ст. (Валахія та Близький схід) // Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну. 2026. Т. 9, № 1. С. 85–99
- Чекаль О., Іваненко Т. Еволюція дизайну орієнтальних шрифтових систем поліглотних біблій XVI–XIX століть // Теорія та практика дизайну. 2026. № 2 (40). С. 474–494

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Іваненко Тетяна Олександрівна
2. Tetiana Ivanenko

Кваліфікація: к. мист., доцент, 05.01.03

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Удріс-Бородавко Наталя Сергіївна
2. Natalia Udris-Borodavko

Кваліфікація: к.соц.н., доцент, 22.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет культури і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02214159

Місцезнаходження: вул. Євгена Коновальця, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Складенко Наталія Владиславівна
2. Nataliia V. Skliarenko

Кваліфікація: д. мист., професор, 17.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Луцький національний технічний університет

Код за ЄДРПОУ: 05477296

Місцезнаходження: вул. Львівська, Луцьк, Луцький р-н., 43018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: 02vn54r74

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дудник Ігор Миколайович

2. Igor Dudnyk

Кваліфікація: к. мист., доцент, 17.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет «Київський авіаційний інститут»

Код за ЄДРПОУ: 45853942

Місцезнаходження: просп. Гузара Любомира, Київ, 03058, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сбітнева Надія Федорівна

2. Nadiya Sbitneva

Кваліфікація: к. мист., професор, 05.01.03

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Лагода Оксана Миколаївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Лагода Оксана Миколаївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Штан Геннадій Валерійович

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна